

Kijkwijzers

in het basisonderwijs

Tips en ervaringen

Wat is een kijkwijzer en wat heb je er precies aan in de gymles van de basisschool? Dit artikel zal op deze vraag ingaan. Verder wordt belicht waar een kijkwijzer voor het basisonderwijs aan moet voldoen en hoe je deze in de praktijk inzet. Aan het einde vind je veel tips voor het zelf maken van kijkwijzers. Ook zijn er acht kijkwijzers afgedrukt, die je kunt kopiëren en gebruiken in je lessen voor het basisonderwijs.

Door: Mark Roth

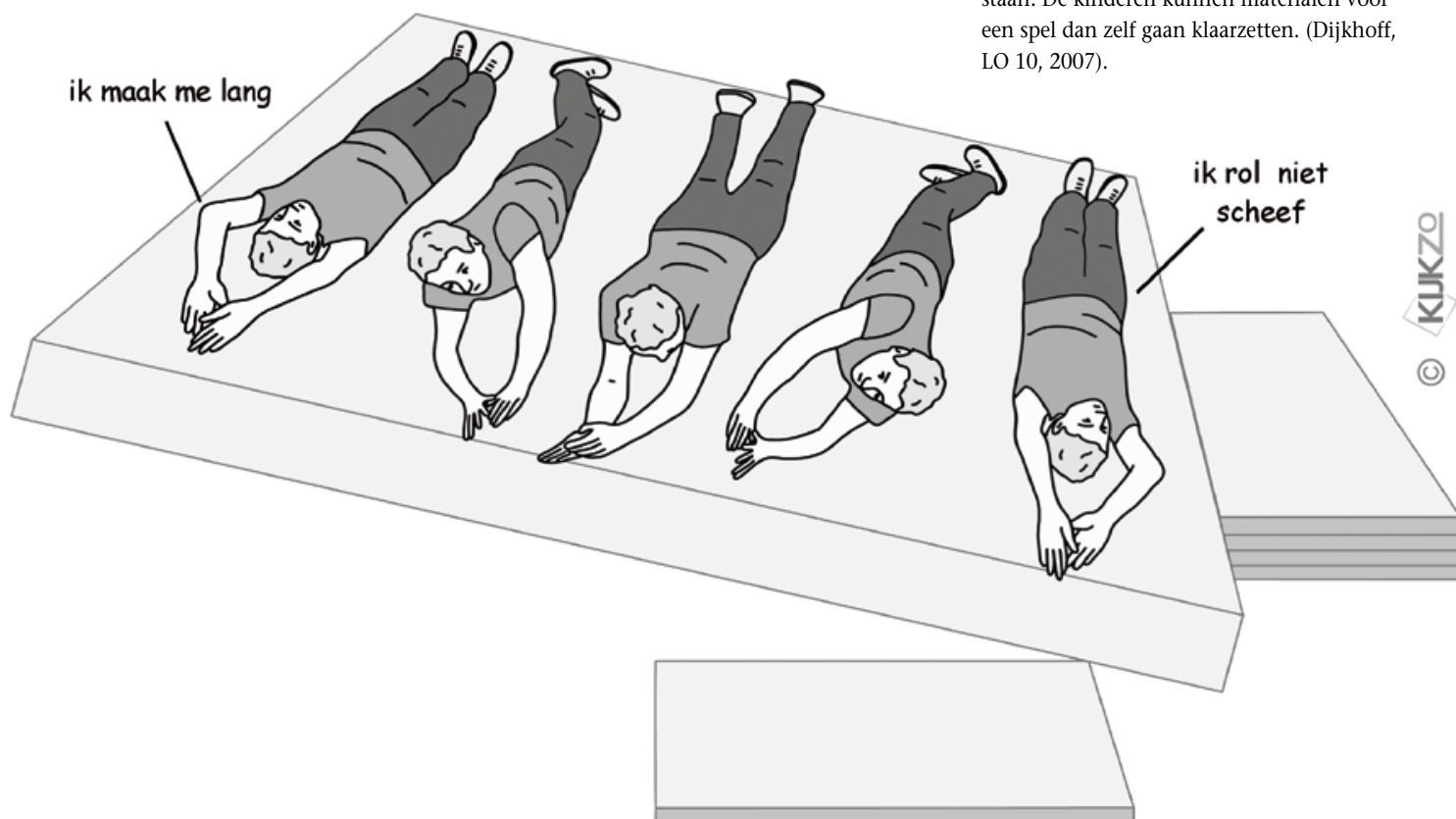
Wat is ook alweer een kijkwijzer

Omdat er meerdere varianten bestaan, volgen hier eerst drie definities van een kijkwijzer:

- een afbeelding van een beweging(sverloop) met indien nodig enkele aanwijzingen (Hans Dijkhoff; LO 9, 2007)
- een kijkwijzer is een multimediaal leer-middel- dwz woord en beeld- en moet beschouwd worden als een continue demonstratie en instructie van de leraar. (Peter Iserbyt LO4 2008)
- plaatjes met soms een beetje tekst, waarmee kinderen zelf een oefening kunnen aanleren en doen. (Mark Roth).

Ter verduidelijking volgt hier een klein overzicht van andere hulpmiddelen die veel gebruikt worden. Een *lesbrief* is een opdracht waarin beschreven staat wat gedurende (een deel) van de les door (een groep van) leerlingen dient te worden gedaan. (Dijkhoff; LO 10, 2007).

Verder is een *taakwijzer* een formulier met daarop getekend wat waar moet komen te staan. De kinderen kunnen materialen voor een spel dan zelf gaan klaarzetten. (Dijkhoff, LO 10, 2007).

Tot slot is een *observatiewijzer* een opdracht waarbij een (groep) leerlingen aan de hand van vaststaande criteria moet worden bekeken. (Dijkhoff; LO 9, 2007).

Dit artikel gaat alleen over kijkwijzers in het basisonderwijs. Kijkwijzers kunnen een grote hulp zijn in de les, vooral bij het lesgeven in vakken. Zo kun je eenvoudig meerdere oefeningen tegelijk aanbieden. Ook kunnen kinderen op verschillende niveaus naast elkaar werken, zonder dat je als leraar telkens opnieuw uitleg hoeft te geven. Verder is het een mooi middel om de kinderen te leren samenwerken. In zalen waar veel geluidsoverlast is, zoals een lange echo, bieden instructies op papier uitkomst.

Vereisten voor een kijkwijzer voor de basisschool

Duidelijke plaatjes

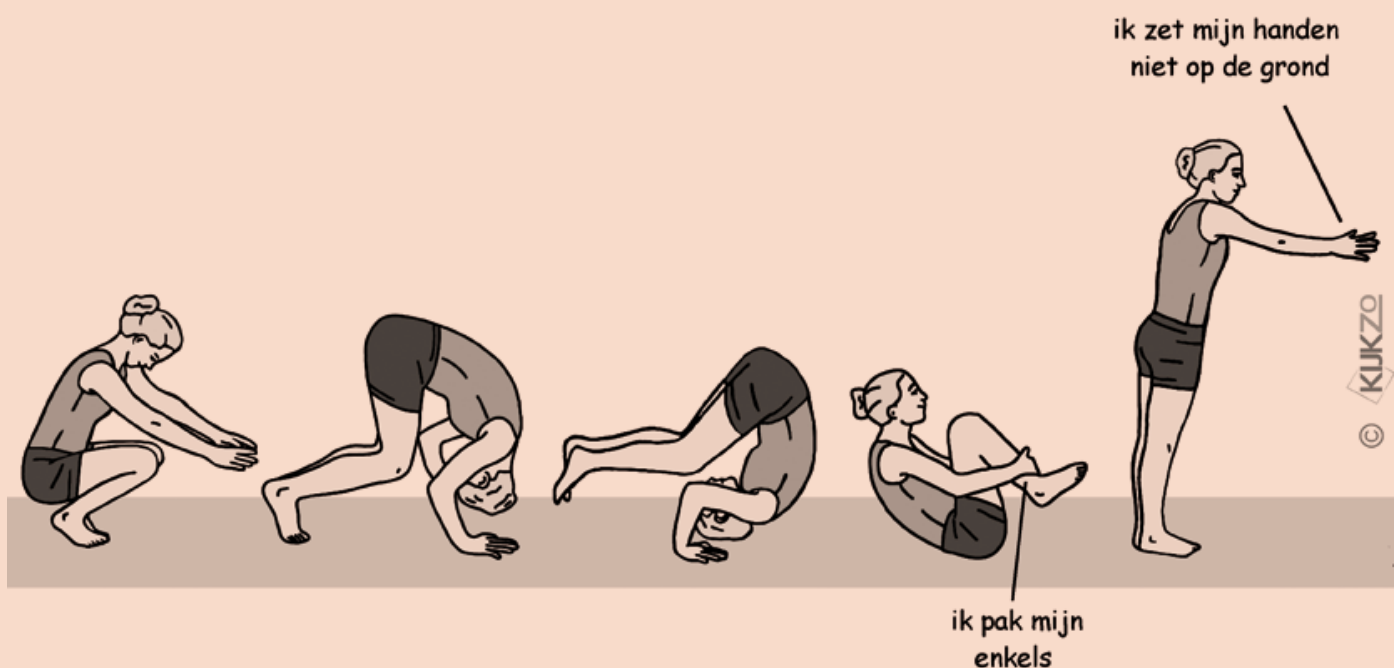
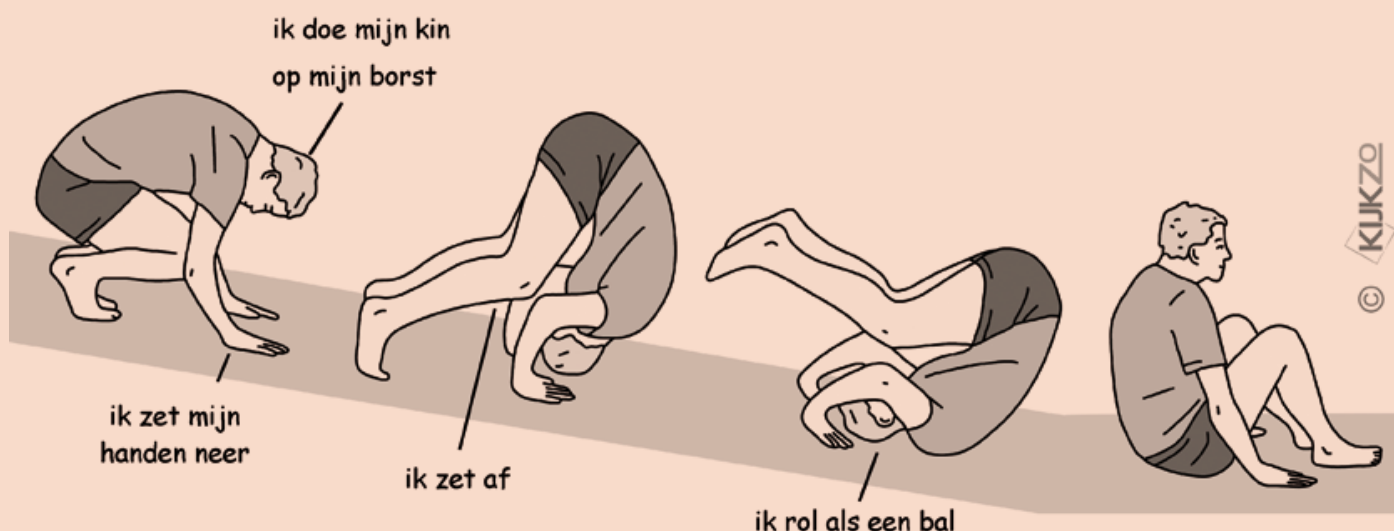
Kinderen hebben behoefte aan duidelijke plaatjes met weinig tekst, want plaatjes snappen ze meteen, tekst veel minder goed. Ook moeten de plaatjes rustig zijn, zonder storende informatie. Zo staan er op foto's al snel andere gymtoestellen en ramen op de achtergrond; deze elementen leiden alleen maar af. Duidelijke plaatjes waar jonge kinderen goed mee kunnen werken, zijn helaas moeilijk te vinden. Zelf maken is soms dus noodzakelijk.

Met een bewerkte foto of tekening kun je de nodige informatie benadrukken, bijvoorbeeld: hoe moet ik mijn handen neerzetten. In deze kijkwijzer kun je tekst zetten, maar nogmaals: het liefste erg weinig, omdat de kinderen teksten vaak niet goed lezen. Lezen is voor de kinderen van de groepen 1, 2, 3 en 4 trouwens over het algemeen moeilijk, en dat is toch wel de helft van de kinderen van de basisschool. Ook oudere kinderen nemen vaak geen tijd om tekst te lezen. Alleen kijken naar de plaatjes moet dus genoeg zijn om de oefening te leren. >>

Contact:

info@kijkzo.nl

Het helpt wel om de kinderen erop te wijzen dat ze de tekst ook moeten lezen.

Bij het middelbaar onderwijs kunnen kinderen veel meer tekst aan, en ook meerdere oefeningen per blad. Dit is anders bij basisschoolkinderen. Kies daarom voor één oefening per kijkwijzer.

Bij nieuwe kijkwijzers is het overigens belangrijk om te kijken of ze wel echt werken. Test ze uit om te kijken of de kinderen het goed begrijpen. Als kinderen plaatjes of tekst verkeerd begrijpen, moet je de kijkwijzer aanpassen, anders leren de kinderen oefeningen verkeerd aan.

In de praktijk

Kijkwijzers zijn vooral nuttig bij het lesgeven in meerdere vakken: deel de gymzaal in bijvoorbeeld drie vakken in en zet drie spelletjes klaar. Eén van die drie spelletjes is een spel waarbij de kijkwijzers gebruikt worden. Om de kinderen goed te laten werken, moet je bij de instructie uitleggen wat ze moeten doen bij het vak met de kijkwijzers, met een voorbeeld en een kort praatje over veiligheid. Zo'n uitleg blijft nog steeds noodzakelijk.

Omdat je één oefening per kijkwijzer hebt, kun je goed doseren. Je legt één kijkwijzer neer, of meer, precies zoals je dat het beste

vindt uitkomen. In de praktijk is het handigste per werkplek één oefening en op de werkplek ernaast een ander niveau. Dat is makkelijker voor de kinderen die veel behoefte aan structuur hebben. Bij acrogym bevalt zes of zeven kijkwijzers goed. Leg ze naast elkaar op een bank of kastkop. De kinderen mogen er één pakken, deze uitvoeren en daarna omruilen. Als je de kaarten op de grond laat liggen, wordt het een rommeltje.

Je moet er wel voor zorgen, dat je per onderdeel ook meerdere niveaus hebt. Zo kan ieder kind meedoen op zijn eigen niveau. Het voorbeeld daagt ze uit en structureert de mogelijkheden. Opvallend is dat de kinderen

minder vaak negatief gaan doen tegen elkaar wanneer iemand de oefening niet goed kan uitvoeren. Het minder vaardige kind doet gewoon liever een andere kijkwijzer; en dat wordt gemakkelijk geaccepteerd in de groep.

Met kijkwijzers wordt er veel meer gewerkt dan zonder. Ineens is het mogelijk om kinderen bijvoorbeeld in één gymles vier of vijf verschillende soorten (kop)rollen te laten uitvoeren. Je legt de kijkwijzers neer en de kinderen gaan vanzelf rollen. De plaatjes dagen de kinderen uit om te bewegen. Voorheen was dat lastiger en wilden de kinderen alleen met veel aandringen de koprol een aantal keren oefenen. De kijkwijzers brengen ze op nieuwe ideeën en mogelijkheden.

Een ander positief effect ervan is dat de kinderen elkaar gaan helpen: "Nee joh, je doet het niet goed, kijk zo moet het". Dan wijzen ze op de kijkwijzer en het andere kind snapt meteen wat hij of zij anders moet doen. De docent kan vragen aan kinderen bij een groepje: "Doet hij/zij het nu goed?" Met de kijkwijzer erbij kunnen ze zelf dan vaak prima zeggen wat de ander goed doet en wat nog beter kan. Het beste is om ze te laten benoemen wat goed gaat. Ook is het makkelijk om op een plaatje aan te wijzen: "Je doet het bijna goed, kijk dat kan nog beter".

Kinderen snappen dan meestal heel snel wat ze moeten doen.

Lesgeven

Kijkwijzers maken het lesgeven makkelijker, er zitten vele voordelen aan, maar je kunt niet achterover gaan leunen. Het blijft nodig dat je oplet dat de kinderen de oefeningen goed doen, veilig werken en goed met elkaar omgaan. De actieve aanwezigheid van de leraar blijft natuurlijk nodig.

Voor nog meer tips en achtergrondinformatie kun je artikelen lezen die eerder gepubliceerd zijn in LO, van Hans Dijkhoff en Peter Iser-

byt in 2007 en 2008. Deze artikelen zijn na te lezen op de site van de KVLO.

Voorbeelden van deze kijkwijzers zijn in dit artikel verwerkt.

Op www.kijkzo.nl zijn kijkwijzers aan te schaffen en een aantal gratis te downloaden voor eigen gebruik.

Mark Roth is docent LO in het basisonderwijs te Almere en Amsterdam. Hij startte met zijn vrouw KijkZo waar ze kijkwijzers voor de gymlessen van de basisschool maken en verkopen. ◀

Tips voor zelf kijkwijzers maken in het basisonderwijs

Vorm en inhoud:

- één oefening per kijkwijzer, op één A4
- A4 lamineren is nodig, liefst op 2 x125 micron, dat gaat jaren mee
- mooie plaatjes motiveren de kinderen
- plaatjes moeten duidelijk zijn, in maximaal vier plaatjes moet de oefening begrepen worden
- kinderen lezen van links naar rechts, dus zet plaatjes ook van links naar rechts
- maak plaatjes zo groot mogelijk, met weinig tekst
- gebruik korte tekst, zet de tekst dichtbij het plaatje
- schrijf tekst in de ik-vorm
- benadruk belangrijke details door een uitvergroting of door een pijl met tekst erbij
- laat storende elementen of achtergrond weg
- beseft dat het maken van een goede kijkwijzer veel tijd in beslag neemt
- als je plaatjes van internet haalt of uit boeken, realiseer je dan dat daar copyright op zit
- een kijkwijzer moet passen bij het niveau van de klas
- zorg voor kijkwijzers voor meerdere niveaus, zodat alle kinderen op hun niveau werken
- wanneer de kinderen varianten bedenken, is de oefening te simpel, geef extra uitdagingen.

